

*Котенко А. М.,
аспірант кафедри фінансового права,
Національний університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»*

ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Тихомиров Ю. О. зауважив, що договір є традиційним засобом регулювання в галузях приватного права. Наразі він входить в арсенал засобів публічного права [6, с. 180]. Договір не лише стає основним фактором економічних відносин, але і набуває значення універсального регулятора. Розширення сфери дії договорів зумовлене глибокими перетвореннями відносин власності, відміною всеохоплюючого планового розподілу [2, с. 1]. Розробленням теоретичних основ договірного регулювання займалися переважно вчені-цивілісти, що призвело до формування позиції галузевої належності договору. Договір визнається способом, характерним для диспозитивного методу правового регулювання. На користь саме приватноправового характеру договору свідчить нормативне закріплення як загальних положень про договір, так і окремих видів договорів у цивільному законодавстві.

Дійсно, розділом II книги п'ятої Цивільного кодексу України [7] закріплені загальні положення про договір. Таким чином, можна говорити про певні загальні риси, що характерні для всіх цивільно-правових договорів. Це, зокрема, стосується принципу свободи договору, вимог до ціни, змісту, форми, порядку укладення, внесення змін та розірвання договору тощо. Підрозділом 1 розділу III книги п'ятої Цивільного кодексу України окремі види договорів (поіменовані договори). Не потрібно забувати, що на підставі ст. 6 Цивільного кодексу України сторони можуть укласти договір, який не передба-

чений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства.

На відміну від цивільного права, де метод регулювання – диспозитивний метод, фінансовому праву притаманний імперативний метод, що, звичайно, відбивається на застосуванні певних правових засобів. О. О. Дмитрик, визнаючи існування фінансово-правового договору, робить суттєве зауваження: «Застосування договірних конструкцій при регулюванні правом фінансових відносин не означає того, що фінансове право поряд із імперативним використовує і диспозитивний метод правового регулювання» [1, с. 53]. Складно не погодитися із вченим, оскільки це негативно відіб'ється на результатах фінансової діяльності держави. Разом з тим не потрібно ототожнювати диспозитивність, тобто «можливість суб'єктів самостійно упорядкувати свої відносини, діяти на власний розсуд: вступати у правовідносини чи ні, визначати їх зміст тощо» [8, с. 197], із свавіллям за принципом – що хочу, те й роблю. Це не так.

Так чи інакше, а аналіз фінансово-правового договору зумовлює характер такого аналізу – порівняльно-правовий. На відміну від цивільного законодавства, яким закріплені не тільки види договорів, а й дозволено укладати непоіменовані договори, фінансове законодавство, у тому числі і податкове, не містить таких положень.

Разом з тим вбачається наявність певних договірних відносин у сфері оподаткування. На нашу думку, договірний характер притаманний відносинам, що формуються з приводу розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу та податкової поруки. Однак знову-таки, на відміну від цивільного законодавства, фінансовим законодавством не закріплені певні загальні положення про договір. Такий стан речей зумовлений, зокрема, відокремленістю (автономністю) окремих видів фінансово-правових договорів.

Відповідно до Порядку розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків не пізніше наступного робочого дня з дня прийняття або отримання рішення орган державної податкової служби за місцем обліку платника податків (або за місцем обліку його грошового зобов'язання (податкового боргу) укладає з цим платником договір про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) [4].

Як впливало з підп. 14.1.174 п. 14.1 статті 14 Податкового кодексу України (був вилучений на підставі Закону України «Про внесення

змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України» [3]), податкова порука – видана банком гарантія погашення податкового боргу платника податків. Податковою порукою гарантується погашення грошового зобов'язання, що входить до складу податкового боргу, якщо нарахування такого грошового зобов'язання оскаржується платником податків в адміністративному або судовому порядку. Податкова порука не може бути відкликана банком або платником податків. Податкова порука підлягає реєстрації в органі державної податкової служби, де перебуває на обліку платник податків, що має податковий борг.

Серед особливостей договору податкової поруки, що суттєво відрізняє його від договору поруки у цивільному праві, є суб'єктний склад сторін (поручителем може бути тільки банк-резидент, боржником виступає платник податків, активи якого перебувають у податковій заставі, кредитором є податковий орган), порядок набрання сили та обмеження обсягу прав поручителя.

Якщо порівнювати договір про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) і податкову поруку, складно виокремити положення, що об'єднують ці договори. У першому випадку можна вести мову про окремий вид договору, у другому – про запозичення із сфери цивільно-правового регулювання. Разом із тим О. В. Солдатенко зазначає, що договори у фінансовому праві, що укладаються суб'єктами публічного права, спрямовані на реалізацію публічного інтересу і стосуються розподілу грошових коштів [5, с. 217]. На нашу думку, потрібно говорити не тільки про можливість укладення фінансово-правового договору на стадії розподілу грошових коштів, а і на інших стадіях фінансової діяльності. Таким чином, можна говорити про наявність договірного регулювання відносин у сфері оподаткування. Разом із тим кількість договорів та відмінності їх правової природи потребують подальшого дослідження таких договірних конструкцій.

Список використаної літератури

1. Дмитрик О. А. Категория «финансово-правовой договор»: право на существование / О. А. Дмитрик // Системообразующие категории в финансовом праве: состояние и перспективы трансформации: материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Харь-

- ков, 15–16 апреля 2010 г. / редкол.: В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Х.: НИИ гос. стр-ва и мест. самоуправления, 2010. – 225 с.
2. Пархоменко Н. М. Договір у системі права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Н. М. Пархоменко. – К., 1998. – 18 с.
 3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України: закон України: від 07.07.2011 р. № 3609-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – Ст. 2403.
 4. Про затвердження Порядку розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків: постанова Кабінету Міністрів України: від 24.12.2010 р. № 1036 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 2. – Ст. 141.
 5. Солдатенко О. В. О некоторых публичных договорах в финансовом праве // Договор в публичном праве: сб. науч. ст. / ред. кол.: Е. В. Гриценко, Е. Г. Бабелюк. – М.: Волтерс Клувер, 2009. – С. 214–219.
 6. Тихомиров Ю. А. Публичное право: [учебник] / Ю. А. Тихомиров. – М.: Издательство БЕК, 1995. – 496 с.
 7. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
 8. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 2: Д-Й / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К.: Укр. енцикл., 1999. – 784 с.